

„LIETUVYBĖ BUVO MANYJE NUO GIMIMO“

Prof. Steponui Kairiui – 140

Sausio 3 d. suėjo 140 metų, kai gimė inžinierius, 1918 m. Nepriklausomybės Akto signataras Steponas Kairys. Jis taip pat buvo tiekimo ir maitinimo ministru, Steigiamojo, I, II ir III Seimo nariu, Kauno miesto savivaldybės Kanalizacijos ir vandentiekio skyriaus vedėju, Lietuvos (vėliau – Vytauto Didžiojo) universiteto Technikos fakulteto docentu, vėliau – profesoriumi, Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto pirmininku.

„Lietuvybė buvo manyje, rodos, nuo pat gimimo. Lietuvis man buvo – žmogus be priekaištų, kupinas visų įmanomų dorybių, visur taurus, visuomet pasirengęs aukotis tautai, Lietuvai, Tėvynei“, – 1957 metais atsiminimų knygoje „Lietuva budo“ rašė prof. S. Kairys. Tai legendinė asmenybė, kurios gyvenimą lydėjo kova dėl Lietuvos nepriklausomybės, socialdemokratiškos idėjų ir demokratijos. Nuotykiškai Steponą Kairį lydėjo nuo pat gimimo, kai, pakrikštijęs berniuką, kunigas vietoje dvigubos pavardės „Tumasonis-Kairys“ jam įrašė pavardę „Kairys“. Jo senelis buvo kairiarankis, tad pravardė „prilipo“ vaikams ir vaikaičiams. Galbūt ši kunigo klaida lėmė berniuko likimą – nepakludamas tėvams Steponas atsisakė tapti kunigu ir pasirinko socialdemokratinę pasaulėžiūrą. Maištingos sielos jaunuolis už atsisakymą eiti į cerkvę buvo išmestas iš Šiaulių gimnazijos, o už dalyvavimą studentų demonstracijose du kartus pašalintas iš Peterburgo technologijos instituto, tačiau vėliau grįžo studijuoti ir sėkmingai baigė mokslus.

Visą gyvenimą S. Kairys kovojo už Lietuvos nepriklausomybę ir demokratiją. Jis pasižymėjo nepaprastu sąžiningumu – kartu su Mykolu Biržiška kategoriškai atsisakė pasiimti žemės sklypus už Nepriklausomybės Aktą, taip pat S. Kairys atsisakė ir Kauno savivaldybės

skiriamos premijos „už vandentiekio ir kanalizacijos ekonomišką ir efektyvų pravedimą“. Jo nuomone, Kaunas nėra toks turtingas miestas, kad švaistytųsi pinigais. S. Kairys parengė projektą ir vadovavo Kauno vandentiekio bei kanalizacijos tiesimui ir taip Laikinąją sostinę padarė moderniu europietišku miestu.

Nacių okupacijos metais jis slėpė žydų tautybės mergaitę, o 1943–1945 m. buvo vienas iš antinacinės rezistencijos vadovų – Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto pirmininku. 1943 m. jis kartu su kitais Vytauto Didžiojo universiteto senato nariais keletą dienų buvo kalinamas Kauno sunkiųjų darbų kalėjime. 1944 m. pavasarį, sužinojęs, kad vėl gali būti suimtas, Juozo Kaminsko pavarde mėgino žvejų laiveliu bėgti į Švediją, tačiau buvo sugautas ir įkalintas Liepojos kalėjime. Jis neatskleidė savo tapatybės ir su kitais pabėgėliais atsidūrė Vokietijoje, vėliau – Amerikoje, kur Juozo Kaminsko pavarde gyveno iki mirties.

Kauno technologijos universiteto (KTU) muziejus parengė virtualią parodą „Lietuvybė buvo manyje nuo gimimo“. Prof. Steponui Kairiui – 140“, kurioje eksponuojamos nuotraukos ir dokumentai iš KTU muziejaus, archyvo ir bibliotekos bei privačių archyvų. Pirmą kartą eksponuojama 1939 m. rašomąja mašinėle parašyta S. Kairio autobiografija, kurioje jis trumpai aprašė savo politinę ir darbinę veiklą, paminėdamas darbą Lietuvos Taryboje ir pasitraukimą iš jos karaliumi išrinkus Urachą, Utenos apskrities savivaldybės organizavimą, veiklą Mykolo Sleževičiaus Ministrų kabinete, Tiekimo ir maitinimo ministerijoje ir Lietuvos Seime, tačiau daugiausia dėmesio autobiografijoje skirta praktinei ir mokslinei veiklai. Taip pat pirmą kartą eksponuojami 1940 m. sovietų ir 1942 m. nacių okupacijų Kauno universiteto dokumentai, kuriuose paminėtas S. Kairys, bei fotografija, kurioje užfiksuotas diplominių darbų gynimas Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakultete. Be to, parodoje eksponuojamos S. Kairio rašytos knygelės, išspausdintos Tilžėje, Londone ir saugomos KTU bibliotekoje, fotografijos, atspindinčios veiklą Lietuvos socialdemokratų par-

tijoje, iš prof. Antano Purėno kolekcijos KTU muziejuje ir fotografijos iš prof. Broniaus Petrulio ir gydytojo Juozo Nemeikšos asmeninių archyvų.

Visą parodą galima pamatyti čia: <https://muziejus.ktu.edu/virtualios-parodos/#1545229169432-c64ee5e5-6ff4>

Dr. Audronė Veilientienė

Steponas Kairys (1879–1964) – inžinierius, 1918 m. Nepriklausomybės Akto signataras, tiekimo ir maitinimo ministras, Steigiamojo, I, II ir III Seimų narys, Kauno miesto savivaldybės Kanalizacijos ir vandentiekio skyriaus vedėjas, Lietuvos (vėliau – Vytauto Didžiojo) universiteto Technikos fakulteto docentas, vėliau – profesorius, Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto pirmininkas (originalas – KTU muziejuje).

Steigiamojo Seimo Socialdemokratų frakcija, 1921 m. I eilėje (iš kairės): Stasys Digrys, Vincas Čepinskis, Kipras Bielinis, Kazys Venclauskis, Steponas Kairys, Vladas Požėla ir Eduardas Šukevičius. II eilėje (iš kairės): Jurgis Daukšys, Pranas Šemiotas, Jonas Pakalka, Antanas Povylis ir Bronius Cirtautas (originalas – KTU muziejuje).

Lietuvos socialdemokratų partijos branduolys, 1921 m. (Iš kairės:) Liuda Purėnienė, Antanas Purėnas, Steponas Kairys, Kipras Bielinis, Vladas Požela (originalas – KTU muziejuje).

Kauno vandentiekio ir kanalizacijos projekto autorius S. Kairys ir Kauno burmistras Jonas Vileišis apžiūri kanalizacijos ir vandentiekio tiesimo darbus Laisvės alėjoje, 1928 m. (originalas B. Petruolio asmeniniame archyve).

Vandentiekio tiesimo darbai Kaune 1928 m. Projekto autorius S. Kairys (originalas B. Petruolio asmeniniame archyve).

S. Kairys ir burmistras J. Vileišis apžiūri kanalizacijos ir vandentiekio tiesimo darbus Kaune, 1928 m. (originalas B. Petrulio asmeniniame archyve).

Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakulteto dėstytojai ir studentai per diplominių darbų gynimą 1939 m. I eilėje (iš kairės): prof. S. Kolupaila, prof. K. Vasiliauskas, prof. P. Jodelė, prof. J. Šimoliūnas, doc. T. Šulcas, prof. S. Grinkevičius. II eilėje (iš kairės): doc. J. Jankevičius, doc. S. Kairys, doc. V. Gorodeckis, doc. J. Graurogkas, vyr. asist. V. Verbickas (originalas – KTU muziejuje).

Laisvalaikis su draugais: gydytoju J. Nemeikša, rašytoju A. Vienuoliu-Žukausku, dailininku A. Žmuidzinavičiumi ir jų šeimomis (S. Kairys pritūpęs centre) (originalas – J. Nemeikšos šeimos archyve).

Vytauto Didžiojo universiteto studentai su prof. S. Kairiu ir prof. S. Kolupaila, 1943 m. (originalas B. Petrulio asmeniniame archyve).

UNIVERSITÄT VYTAUTAS DES GROSSEN
ZU KAUNAS
FAKULTÄT FÜR BAUINGENIEURWESEN.
VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS

Kaunas, den 28. April 1942⁴⁹
KAUNAS, 1942 m. balandžio mėn. 28 d.

NR. 170.

B E S C H E I N I G U N G .

Dipl.Ing.Jurgis G i m b u t a s , Assistent des Lehrstuhles für Baukonstruktionen an der Universität Vytautas des Grossen, wird von der Fakultät für Bauingenieurwesen vom 1.Mai bis zum 15. September 1942 den alten ländlichen Holzbau in Litauen zu forschen beauftragt.

Deutsche Militär- und Zivilbehörden, sowie einzelne Personen werden hiermit erbeten Herrn J.Gimbutas in seiner wissenschaftlichen Tätigkeit nötige Mithilfe leisten zu wollen.

Prof. Dr. S. Kairys,
Dekan der Fakultät für Bauingenieurwesen.

Pažymėjimas, išduotas asistentui J. Gimbutui, su Statybos fakulteto dekanu prof. S. Kairio parašu, 1942 m. (originalas – KTU muziejuje).